Gisteren, 17:25

Coronaminister De Jonge ontraadde gebruik van mondkapjes na lobby ouderenzorg

Renee van Hest
verslaggever onderzoeksredactie Nieuwsuur

Milena Holdert
verslaggever onderzoeksredactie Nieuwsuur

Kort na de uitbraak van de coronapandemie heeft de branchevereniging voor ouderenzorg met succes bij zorgminister De Jonge gelobbyd om het gebruik van mondmaskers af te raden. De Jonge viel tijdens een persconferentie een thuiszorgorganisatie af die de maskers uit voorzorg juist wél aan personeel gaf om medewerkers en cliënten te beschermen tegen het virus.

In de persconferentie half april 2020 zei De Jonge te betwijfelen of het handelen van de thuiszorgorganisatie "verstandig" is. Het preventief dragen van mondmaskers was volgens het RIVM op dat moment "niet nodig", en wie ze tóch gebruikte deed dat volgens De Jonge ten koste van een ander. "Ieder voor zich, zo werkt het echt niet", aldus de toenmalig minister.

Uit nieuw vrijgegeven e-mails blijkt dat De Jonge met die boodschap kwam op verzoek van Conny Helder, op dat moment bestuurslid van Actiz, branchevereniging voor werkgevers in de ouderenzorg. Ze vraagt De Jonge "in het kader van verzoeknummers voor de persconferentie" om expliciet te zeggen dat dit "bewezen zinloos" is. Een bewering zonder wetenschappelijke onderbouwing. Helder werd twee jaar later minister voor Langdurige Zorg.

Het verzoek kwam op een cruciaal moment. Corona greep begin 2020 om zich heen in verpleeghuizen, en veel patiënten overleden. Ongeacht de wereldwijde schaarste kregen medewerkers in Duitse verpleeghuizen het advies om preventief mondmaskers te dragen bij álle ouderen. In Nederland bepaalden de RIVM-richtlijnen dat mondmaskers alleen nodig waren bij patiënten met een coronaverdenking.

Reconstructie

In de avond van 15 april haalt De Jonge tijdens de persconferentie uit naar Buurtzorg-bestuurder Jos de Blok. Die heeft in een krant verteld dat hij zijn thuiszorgmedewerkers uit voorzorg mondmaskers laat dragen. In de persconferentie zegt De Jonge te betwijfelen of het handelen van De Blok "verstandig" is.

Helder schreef De Jonge op 15 april 2020 dat zorgorganisaties, zoals Buurtzorg, "sterk de neiging" hadden om "preventief, altijd en overal" mondmaskers te gebruiken. Ze vraagt De Jonge "in het kader van verzoeknummers voor de persconferentie" om expliciet te zeggen dat dit "bewezen zinloos" is. Een bewering zonder wetenschappelijke onderbouwing.

Ook zegt Helder dat het "goed, of zelfs nodig" is als De Jonge thuiszorgorganisatie Buurtzorg "als invloedrijke partij" zou "aanspreken" op "haar mediacampagne" vóór preventief gebruik van mondmaskers. Daarop vraagt De Jonge zijn ambtenaren of er iets van Helders verzoek "te honoreren" is, en spreekt hij De Blok tijdens zijn persconferentie aan, in reactie op een vraag.

Bekijk de reactie van minister De Jonge in deze video:

0:35

Hugo de Jonge spreekt zorgbestuurder Jos de Blok tegen: 'Het RIVM zegt: het is niet nodig'

In Nederland bepaalden de RIVM-richtlijnen dat mondmaskers in de ouderenzorg alleen nodig waren bij patiënten met een coronaverdenking. En als zorgmedewerkers "vluchtig contact" hadden met een "hoestende, niezende coronapatiënt" zouden mondmaskers ook niet nodig zijn.

'Schokkend en schandalig'

Tijdens de eerste golf voelden zorgmedewerkers zich schuldig, omdat ze mensen hadden verzorgd zonder bescherming, die later overleden. "Als jij het gevoel krijgt: 'Ik ben degene geweest die een bewoner besmet heeft en die overlijdt', dan zit je met een schuldgevoel, ook al heb je dat onbewust gedaan", zegt oud-verpleegkundige Ineke Kleinjan. "Ik weet dat collega's dit hebben gedacht."

De Jonge zei bij herhaling dat de RIVM-richtlijnen niet waren gebaseerd op schaarste, maar op veiligheid. Een aantal organisaties, waaronder thuiszorgorganisatie Buurtzorg, vond het onverantwoord om medewerkers tijdens het hoogtepunt van de pandemie onbeschermd met kwetsbare ouderen te laten werken. Zij weken af van de richtlijnen en kochten zelf mondmaskers in voor hun personeel.

De Blok reageert op de nu vrijgegeven stukken. De actie van Actiz noemt hij "schokkend en schandalig". "Bijna een vorm van corruptie. Je macht gebruiken om een partij aan te pakken." De opmerkingen van De Jonge hadden volgens hem "duidelijk heel veel impact" op collega-bestuurders, die daarna eerder afzagen van preventief mondmaskergebruik. Hij noemt dat "buitengewoon kwalijk".

'Wist ik op dat moment niet'

Conny Helder, nu voorzitter van de raad van toezicht van het OLVG, laat weten dat Actiz het op dat moment geldende advies van het Outbreak Management Team (OMT) volgde. Zij vond het uit voorzorg gebruiken van mondmaskers "niet verdedigbaar" gezien de "grote tekorten".

Wel zegt ze dat ze haar uitspraken achteraf minder stellig had moeten formuleren. Het was niet "bewezen zinloos" om uit voorzorg mondmaskers te dragen, maar de "toegevoegde waarde" was nog niet bewezen. Dat die waarde er later wél bleek te zijn, "wist ik op dat moment niet", zegt ze tegen *Nieuwsuur*.

Hugo de Jonge, tegenwoordig commissaris van de Koning in Zeeland, wil niet reageren. Hij zegt zijn verhaal te gaan doen bij de parlementaire enquêtecommissie, waarvan de verhoren aanstaande vrijdag beginnen.

Actiz laat weten dat de ouderenzorg tijdens corona onder "uitzonderlijke druk" stond. De mail van Helder moet worden gezien "in die context en fase van de pandemie" en het "voortdurende verzoek" om helderheid over de richtlijnen.

Schijnveiligheid

In de loop van april 2020 verdween de mondkapjesschaarste, maar de richtlijnen werden niet aangepast. Het RIVM, verschillende ministers en Actiz voerden toen een ander argument aan tégen het uit voorzorg dragen van mondmaskers: dit zou tot "schijnveiligheid" leiden. Zorgmedewerkers zouden andere hygiënemaatregelen dan minder naleven. Voor dit argument bleek geen wetenschappelijke basis te bestaan, en later evenmin.

Eind september 2020, ruim een half jaar na de start van de pandemie, adviseerde het OMT dat het in verpleeghuizen toch wél nodig was om uit voorzorg mondmaskers te dragen, zonder dat daar nieuw wetenschappelijk inzicht over bestond.

In 2022 onthulde *Nieuwsuur* dat ambtenaren van het ministerie op 14 april 2020 een zin hadden laten toevoegen aan het OMT-advies en aan de RIVM-richtlijnen. Een zin die

preventief mondmaskergebruik ontraadde.

Voorzitter van het eerste OVV-rapport Jeroen Dijsselbloem noemde het een "pijnlijke illustratie" van zijn bevindingen. "Dat er een totale rolvermenging was tussen de wetenschappelijke adviezen en de besluitvorming."

De Vereniging van Verpleegkundigen en Verzorgenden eiste hierna excuses van de overheid voor zorgmedewerkers die ziek waren geworden. De vereniging zegt nu tegen *Nieuwsuur* dat die excuses nog altijd niet geboden zijn, maar dat de eis nog staat.

Reactie Actiz

Lees hier de hele reactie van Actiz.

Zo werkte de lobby om vooral géén mondkapjes te dragen

Ondanks risico's en onzekerheden, woog groepsimmuniteit mee in corona-aanpak

RIVM maakt geen rekensom coronadoden, ondanks wens Kamer

Spanning rond corona-enquête loopt op: hoofdrolspelers onder ede verhoord

Nieuwsuur

Binnenland